

"Aha-opplevelse er et fint eksempel på møtet mellom leg og lærd"

skriver Hans Andreas Tvedt

TEKST

Hans Andreas Tvedt

PUBLISERT 6. november 2018

Plutselig innsikt, særlig fremkommet ved koblingen av kunnskap på en ny måte, kan gi en tilstand vi gjerne kaller en *aha-opplevelse*.

Spiritisten, okkultisten, parapsykologen, journalisten og filosofen Richard Eriksen var formodentlig en mann med en rekke aha-opplevelser. Han gir i hvert fall det første dokumenterbare eksempel på bruk av dette uttrykket på norsk i *Hvad er mennesket?* (1934):

Dyret [en sjimpanse] har – efter uttrykket å dømme – hvad Køhler kaller en 'ahaopplevelse'. 'Aha' er jo det karakteristiske utrop når en prås plutselig går op for oss og gir oss innblikk i en 'før uanet sammenheng'. Det lyser op i apens øine som den vilde si: 'Aha, nu vet jeg.'

Denne Køhler som Eriksen viser til, er Wolfgang Köhler, en av gestaltpsykologiens grunnleggere. En av forløperne hans igjen var Karl Bühler av Würzburg-skolen, og dette er mannen som blir angitt som opphavsmannen til uttrykket *Aha-Erlebnis* i H.E. Lücks (2009) bok *Geschichte der Psychologie*.

Begrepet ble ikke særlig etablert i skriftlig norsk før i 1950-årene, men finnes i Peter Wessel Zapffes doktoravhandling *Om det tragiske* (1941), et arbeid der Zapffe i innledningen postulerer å undersøke «hvad det betyr at være menneske» (Eriksens bok er naturlig nok i litteraturlisten):

Alle de reaktioner hos os selv og andre som vi 'forstaar', forstaar vi fordi vi mener at kjende aarsaken. Naar denne gaar op for os har vi, hvad man har kaldt en 'aha-opplevelse'.

Man skulle selvsagt tro betegnelsen på en slik følelse som alle har hatt flerfoldige ganger i sitt liv, var eldre enn som så, og det er selvfølgelig tilfellet: Frem til det ble gjort til en psykologisk term, var det dette man beskrev med *Eureka!* I grunnen er det blant unntakene at et gangbart gresk ord blir oversatt for å skape en fagterm (særlig i

Tyskland). Kanskje er det den uhøytidelige anekdoten med Arkimedes i badekaret (som uløselig er knyttet til ordet eureka) som skapte behov for et annet uttrykk i den nye disiplinen psykologi ved det forrige århundreskiftet. Aha-opplevelse oppfattes nok likevel ikke som noen fagterm lenger, og er slik et fint eksempel på hvor leg og lærd møtes.

Hans Andreas Tvedt er forlagsredaktør i Cappelen Damm Akademisk og driver nettstedet klisjeer.no, som handler om norske uttrykksmåter. I Psykologtidsskriftets spalte vil han se på psykologiens ord og vendinger. Send ham derfor tips om uttrykksmåter, enten de kommer fra folkepsykologien, psykisk helsevern, profesjonsfaget eller andre relaterte områder. E-post: hans@klisjeer.no

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 56, nummer 11, 2018, side 1063

TEKST

Hans Andreas Tvedt

+ Vis referanser

Referanser

Eriksen, R. (1934). *Hvad er mennesket?* Oslo: Aschehoug, s. 95.

Lück, H.E. (2009). *Geschichte der Psychologie: Strömungen, Schulen, Entwicklungen*, 4. utgave. Stuttgart: W. Kohlhammer, s. 67.

Zapffe, P.W. (1941). *Om det tragiske*. Oslo: Gyldendal, s. 264.